

Info

Türgi peab reformiprotsessi hoogustama

Parlamendis vastu võetud raportis avaldatakse kahetsust Türgi reformiprotsessi aeglustumise pärast viimase aasta jooksul ning viidatakse probleemidele sõna- ja usuvabadusega ning naiste ja vähemuste õigustega. Samuti tuuakse välja, et Küprose küsimus on ikka veel lahendamata ning rõhutatakse, et ehkki Armeenia genotsiidi tunnistamine ei ole ametlik liitumistingimus, peab ELi pürgiv riik oma minevikku tunnistama. Siiski tervitati teatud edu piinamiste ja korruptsiooni vastases võitluses.

Camiel **EURLINGS**i (EPP-ED, NL) raporti poolt hääletas 429, vastu 71 ja erapooletuks jäi 125 saadikut. Raportis tervitab parlament küll Türgi ja Euroopa Liidu vaheliste ühinemisläbirääkimiste aktiivse faasi algust, ent "*avaldatakse siiski kahetsust reformiprotsessi aeglustumise pärast viimase aasta jooksul.*" Raportis viidatakse püsivatele puudustele või ebapiisavale edule eelkõige sõnavabaduse, usuliste ja vähemuste õiguste, tsiviilühiskonna ja sõjaväe vaheliste suhete, õiguskaitse, naiste õiguste, ametiühinguõiguste ja kultuuriliste õiguste valdkonnas ning kohtumääruste kiire ja nõuetekohase jõustamise puhul riigiasutustes. Parlament nõuab seetõttu tungivalt, et Türgi hoogustaks reformiprotsessi.

Parlamendiliikmed loodavad, et Türgi parlament annab seadusandlike reformide üheksandat paketti muutes reformidele uue hoo sisse. Saadikute arvates on oluline, et:

- kohtunike tegevust ja sõltumatust tugevdatakse sobivate meetmete abil, mis lisatakse vaidluste lahendamise seadusesse, haldusmenetluse seadusesse ja halduskohtumenetluse seadusesse;
- sihtasutuste seadus kõrvaldab kõik usulisi vähemusi puudutavad iseseisva õigusvõime, vaimulikkonna väljaõppe, töölubade, koolide ja siseadministratsiooni suhtes kehtivad kitsendused, käsitleb nõuetekohaselt konfiskeeritud vara küsimust ja riigi suhtes kohtumenetluste algatamist seoses kahjutasunõuetega suutmatuse eest kohtumäärusi täitmisele pöörata, ning võimaldab täielikku ühinemisevabadust, toetades seega pluralistliku, sõltumatu ja enesekindla kodanikuühiskonna põhimõtet;
- erakondade rahastamise seadus toob kaasa tegeliku läbipaistvuse suurenemise ja lõpetab korruptsiooni;
- kõik sõjaväekohtutele allesjäänud volitused mõista kohut tsiviilelanike üle kaotatakse tõhusalt.

Piinamine ja naiste õigused

Saadikud tunnustavad õigusaktide paranemist, mis tuleneb Türgi valitsuse jõupingutustest alates 2002. aastast seoses nulltolerantsi poliitikaga piinamise suhtes.

Samas rõhutavad nad vajadust tõhusamate rakendusmeetmete järele, sest õiguskaitseametnike poolt toimepandud piinamise ja väärkohtlemise juhtudest teatamise arv on eelkõige riigi kaguosas suurenenud. Raportis märgitakse, et uue kriminaalseadustiku jõustumise näol on tehtud teatavaid edusamme naiste õiguste osas, ent et naiste õiguste eiramine Türgis on jätkuvalt tõsine probleem. Rõhutatakse, et tuleb teha täiendavaid jõupingutusi, et kaotada diskrimineerivad tavad ja naistevastane vägivald. Ka aukuritegude vastu võitlemisel on raporti andmetel tehtud teatud edusamme, kuna karistust on karmistatud. Samas avaldatakse muret Kagu-Türgi naiste väidetavate enesetappude kiire kasvu pärast.

Inimõigused, usuvabadus ja vähemuste kaitse

Saadikud on mures 2005. aasta jooksul tööstusriikidest varjupaika taotlenud Türgi päritolu inimeste arvu pärast, nende arvates näitab see Türgi puudulikku tegevust kas oma piiride valvamisel või õiguse, sallivuse ja inimõiguste kaitse tagamise valdkonnas. Sellest hoolimata tunnustatakse raportis ajavahemikul 2001–2005 tehtud edusamme Türgi päritolu varjupaigataotlejate arvu vähendamisel 65% võrra, nii et 2005. aastal oli see veidi üle 10 000.

Raportis taunitakse edusammude puudumist usuvabaduse valdkonnas pärast parlamendi viimast raportit ning korraldatakse eelmistes resolutsioonides väljendatud üleskutset Türgi ametivõimudele täita usuvabadusega seotud kohustusi ja võtta konkreetseid meetmeid, et kõrvaldada usuliste vähemuste teelt takistused eelkõige nende õigusliku seisundi, vaimulikkonna väljaõppe ja omandiõiguste osas. Lisaks mõistetakse euroopalike põhimõtete tõsise rikkumise eest sügavalt hukka ksenofoobia ja rassism, nn Talaat Pacha komitee.

Samas tervitatakse kurdikeelse ringhäälingu avamist ning märgitakse, et seda võib pidada tähtsaks sammuks tingimusel, et sellele järgneb kõigi piirangute ja kitsenduste täiendav tühistamine, sealhulgas kurdi kogukondade koostatud ja neile mõeldud erisaadete puhul, mis võimaldaks kurdidel vabalt kasutada oma kultuurilisi ja hariduslaseid õigusi.

Saadikud mõistavad hukka selle, et Kurdistani Töölispartei on taaselustanud terroristliku vägivalda ning nad rõhutavad, et mitte kunagi ei saa õigustada vägivalda, mida mõni konfliktiosaline on riigi eri osades Türgi kodanike vastu kasutanud. Kurdistani Töölisparteid kutsutakse üles viivitamata relvarahu välja kuulutama ja sellest kinni pidama, Türgi valitsust kutsutakse aga üles otsima peaminister Erdogani eelmise aasta julgustava avalduse põhjal kurdi küsimusele demokraatlikku lahendust.

Armeenia küsimus

Saadikud ei kiitnud heaks lõiku, kus märgiti, et Armeenia genotsiidi tunnistamist peetakse Euroopa Liiduga ühinemise eelduseks. Selle asemel võeti vastu lõik, kus rõhutatakse, et *"kuigi Armeenia genotsiidi tunnistamine ei kuulu ametlikult Kopenhaageni kriteeriumide hulka, on ELi liikmeks pürgiva riigi jaoks hädavajalik oma minevikuga leppida ja seda tunnistada"*. Seetõttu kutsutakse Türgi ametivõime üles lihtsustama Armeenia genotsiidi küsimusega tegelevate teadlaste, haritlaste ja õppejõudude tööd, tagades nendele juurdepääsu ajalooarhiividele ning varustades neid kõigi asjakohaste dokumentidega.

Küpros

Parlament väljendab pettumust selle üle, et hoolimata lepingulistest kohustustest säilitab Türgi piiranguid Küprose lipu all sõitvate laevade ja Küprose Vabariigi sadamatest väljuvate laevade suhtes, samuti Küprose lennukite suhtes. Parlamendiliikmed tulevad Türgile meelde, et sellise tavaga rikub ta assotsiatsioonilepingut ja sellega seotud tolliliitu ja lisaprotokolle. Saadikud ütlevad, et kõigi liikmesriikide, sealhulgas Küprose Vabariigi tunnustamine on ühinemisprotsessi vajalik koostisosa ning nad nõuavad, et Türgi võtaks konkreetseid meetmeid, et niipea kui võimalik normaliseerida kahepoolsed suhted kõigi ELi liikmesriikide, sealhulgas Küprose Vabariigiga. Raportis leitakse, et Türgi sõdurite väljaviimine võib sisuliste läbirääkimiste taastamise võimalikuks muuta, ning palutakse lähtuvalt asjakohastest ÜRO resolutsioonidest Türgi väed konkreetse ajakava alusel peatselt välja viia.

Läbirääkimiste võimalik peatamine

Raportis tuletatakse Türgile meelde, et nõukogu otsuse kohaselt peab komisjon 2006. aastal teatama, kas Türgi rakendab täielikult Ankara protokolli, ja et edu puudumine selles vallas mõjutab tõsiselt läbirääkimiste protsessi ning võib isegi põhjustada selle seiskumise. Saadikud märgivad, et demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste, õigusriigi ning rahvusvahelise õiguse põhimõtete tõsise ja püsiva rikkumise puhul võiks komisjon soovitada nõukogul läbirääkimised peatada, mispuhul nõukogu teeks otsuse kvalifitseeritud häälteenamusega.

Vastuvõtuvõime

Samuti viitavad parlamendiliikmed sellele, et ELi suutelisus Türgi vastu võtta, säilitades samal ajal integratsiooni tempo, on olulise tähtsusega nii ELi kui ka Türgi üldistes huvides. Sellega seoses ootavad nad aruannet, mille Euroopa Komisjon peab esitama liidu vastuvõtuvõime kohta enne 2006. aasta detsembris toimuvat Euroopa Ülemkogu kohtumist. Saadikud rõhutavad veel kord, et läbirääkimiste käivitamine on pikaajalise protsessi algus, mis on olemuselt avatud ega vii a priori ja automaatselt ühinemiseni, ning et kuigi läbirääkimiste eesmärk on Türgi saamine ELi liikmeks, sõltub selle täitmine mõlema poole jõupingutustest.

Arutelu 26.09.2006

Arutelu käigus avaldasid saadikud üldiselt muret reformide aeglase käigu pärast Türgis. Eriti palju etteheited tehti sõnavabaduse, vähemuste ja naiste õiguste, ning õiguskaitse osas. Samas leidsid mitmed kõnelejad, et väliskomisjonis vastu võetud raport on liiga kriitiline, ei toeta piisavalt Türgi reformimeelseid gruppe ning esitab Türgile kõrgemad nõudmised kui teistele kandidaatriikidele.

Raportöör

Camiel **EURLINGS** (EPP-ED, NL) ütles, et tema raport on "*õiglane, aga karm*". Parlament avaldab selles kahetsust, et reformid on aeglustunud, ent samas ka tunnustust, et vastu on võetud seadusandlike reformide pakett ning ajutiselt suletud läbirääkimiste esimene peatükk. Raportöör märkis, et eraldi viidatakse raportis probleemidele sõnavabadusega ning vajadusele muuta karistusseadustikku, eelkõige selle artiklit 301. Samuti on tema sõnul probleeme usuvabadusega, kus teatud usugruppide omandeid võõrandati alles hiljaaegu. Eurlings lisas, et parlament on mures olukorras pärast Kagu-Türgis ning mõistab hukka Kurdistani Töölispartei ja igat laadi terrorismi, ent samas soovib, et Türgi leiaks probleemile rahumeelse lahenduse. Samuti on probleeme Küprose tunnustamisega, kus Türgi peab rakendama Ankara protokolli enne selle aasta lõppu. Raportöör märgib, et raporti artikkel 50 Armeenia genotsiidi osas on samuti õiglane - seal märgitakse, et genotsiidi tunnistamine ei ole ametlikult kriteerium, ent et Euroopa teel oleva riigi jaoks oluline oma minevikuga leppida. Raportöör avaldas kõne lõpus lootust, et ta saab järgmisel korral olla positiivsem.

Nõukogu kõnevoor

Eesistujariigi esindaja Paula **LEHTOMÄKI** jagas parlamendi muret reformide kiiruse pärast. Eesistujariigile teeb muret see, et põhiõiguste ja -vabaduste osas muutuvad asjad Türgis väga aeglaselt. Läbivaadatud partnerluslepingus on Lehtomäki sõnul kirjas, millised on murekohad. Ta rõhutas ka seadusandlike reformide tegeliku läbiviimise olulisust ja mitte-moslemitele moslemitega võrdsete õiguste tagamise tähtsust. Samuti avaldas Lehtomäki muret Kagu-Türgi pärast ning rõhutas, et regionaalseid erinevusi tuleb vähendada. Lisaks peab Türgi rakendama Ankara protokolli. Lehtomäki märkis, et EL toetab Türgit liitumisel, ent areng sõltub siiski Türgist endast.

Komisjoni kõnevoor

Laienemisvolinik Olli **REHN**i sõnul on komisjon pühendunud laienemise konsolideerimise poliitikale - Horvaatia, Türgi ja Lääne-Balkani riigid on kandidaadid. Rehn märkis, et loodetavasti suudavad liikmesriigid 2008. aastaks uues institutsioonilises korralduses kokku leppida, sest seda on vaja järgmiseks laienemiseks. Rehn nentis, et Türgi reformid on aeglustunud, ent et me ei tohiks viimase kümne aasta saavutusi siiski unustada. Ta rõhutas, et sõnavabadus Türgis tuleb tagada ning karistusseadustik tuleb

ühtlustada ELi õigustikuga. Rehn mõistis hukka Kurdistani Töölispartei tegevuse ning rõhutas, et olukorda Kagu-Türgis tuleb parandada. Samuti peab Türgi ratifitseerima Ankara lepingu lisaprotokolli. Rehn kinnitas, et meie kõigi huvides on, et Türgi jätkaks demokraatlikku arengut eesmärgiga liituda ELiga.

Naiste õiguste komisjon

Emine **BOZKURTI** (PSE, NL) sõnul on raport paljude jaoks pettumus - reformimeelsete türklaste jaoks, nende eurooplaste jaoks, kes tahavad Türgit oma liitlaseks, ning naiste jaoks Türgis. Naiste õiguste osas on tema sõnul Türgis edasiminekut näha ja seetõttu tuleb neile ka tunnustust avaldada. Raport on aga negatiivne ning see on halb, sest nii toetatakse euroskeptikuid Türgis. Bozkurti sõnul tuleb tekstist välja võtta viited Armeenia genotsiidile ning privilegeeritud partnerlusele. Kui need välja võetakse, siis võib Türgi olla Euroopa liitlaseks. Vastasel juhul jäetakse aga miljonid reformimeelsed türklased hätta.

Fraktsioonide kõnevoor

Elmar **BROK** (EPP-ED, DE) leidis, et raport on vägagi tasakaalustatud. Tema sõnul ütles EP läbirääkimiste alguses, et poliitilised kriteeriumid tuleb paika panna kohe. Broki arvates on tähtis kaasata ka kodanikuühiskond. Ta kinnitas, et Türgi saab ühineda alles siis, kui ta täidab Kopenhaageni kriteeriumeid ja Ankara protokolli. Brok ütles ka, et Türgi peab seda tegema juba sel aastal, muidu ei saa edasi minna, sest me ei saa Türgit enam tõsiselt võtta. Samuti tuleb Broki arvates tähelepanu pöörata ELi vastuvõtuvõimele.

Jan Marinus **WIERSMA** (PSE, NL) leidis oma kõnes, et Türgi tuleb ELiga siduda ning reformijaid tuleb toetada. Kriitika on tema sõnul õigustatud, ent samas tuleb ka kiita edasiminekute eest. Wiersma hinnangul ei aita teist laadi koostöö üle spekulatsioonid meid edasi.

Andrew Nicholas **DUFF** (ALDE, UK) nõustus oma sõnavõtus Bozkurti ja Wiersmaga ses osas, et praegusel kujul ei ole raport tasakaalustatud. EP peab tema arvates parlamentaarset demokraatiat Türgis toetama ning kriitika peab olema konstruktiivne ja toetama Türgit teel moderniseerimisel, mitte takistama seda. Duff nõustus, et sõnavabaduse piiratus Türgis on kahetsusväärne, ent läbirääkimisi ei tohi tema arvates pidurdada. Ta kinnitas, et Türgi kandidatuur on oluline moment ning et Türgi liitumine on kahepoolne protsess.

Joost **LAGENDIJK** (Verts/ALE, NL) leidis, et kriitika karistusseadustiku artikli 301 osas on õiglane. Samas on raporti teatud lõigud tema arvates liialt kriitilised - nt Armeeniat ja Küprost puudutavad lõigud. Lagendijk märkis, et esmalt oli raport tasakaalustatud, ent viimasel hetkel seda muudeti, ning et tema nende muudatustega ei nõustu. Lagendijk rõhutas, et raport peab olema kriitiline, ent õiglane. Ta lisas, et tuleb toetada neid jõude Türgis, kes taotleavad samu asju, nagu meie. Lagendijk leidis, et praeguses vormis ei aita raport Türgit ning ta lisas, et kui raportit ei muudeta, siis ei võeta parlamendi kriitikat edaspidi enam tõsiselt.

Vittorio Emanuele **AGNOLETTA** (GUE/NGL, IT) rõhutas, et ta on läbirääkimiste poolt, ent et nende keskmes peavad olema inimõigused ja põhivabadused. Tema sõnul on Kurdistan hetkel militariseeritud piirkond ja terve rahvus on seal kuulutatud terroristideks. Ta leidis, et Kurdistani Töölispartei tuleb alustada läbirääkimisi. Agnoletto märkis samuti, et artikli 301 alusel kiusatakse Türgis taga väga paljusid ajakirjanikke ja kirjanikke.

Konrad **SZYMAŃSKI** (UEN, PL) märkis oma sõnavõtus, et Türgil on väga palju probleeme: Türgil on ikka veel konflikt oma naabritega, seejuures isegi ELi liikmega; samuti ei ole Türgi kristlastel kellegi teise poole pöörduda kui Euroopa poole. Ta leidis, et Türgile ei tohi siiski selga pöörata, vaid temaga tuleb teha koostööd. Samas ei ole lähenemine Szymański hinnangul tasakaalustatud, sest Ukrainale öeldi "ei", samas ei ole see mitte Ukraina, kes õhutab tüli naabritega ja kiusab taga kristlasi.

Bastiaan **BELDER** (IND/DEM, NL) hinnangul on tegemist suurepärase raportiga. Ta usub, et vanameelsed Türgis pidurdavad liikmelisust. Ta rõhutas samuti, et kristlikke kogukondi Türgis alandatakse ning ta küsis komisjonilt ja nõukogult, miks need ei nõua piisavalt usuvabadust Türgis.

Camiel **EURLINGS** (EPP-ED, NL)

Dokument: A6-0269/2006

Menetlus: Omaalgatuslik raport

Arutelu: 26.09.2006

Hääletus: 27.09.2006

Kontakt :

Jana JALVI

Pressi- ja infoosakond, eesti toimetus - pressinõunik

Elektronpost: press-ET@europarl.europa.eu

BXL: (32-2) 28 32192

STR: (33-3) 881 74794